GPH S2 01

তর্কবিজ্ঞান - ২

দ্বিতীয় ষাণ্মাসিক

দর্শন

খণ্ড ঃ ২

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক (অৱসৰপ্ৰাপ্ত) শিৱনাথ শর্মা, দর্শন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যাপক সৌৰভপ্ৰাণ গোস্বামী, দর্শন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
শ্ৰীপ্ৰদীপ খাটনিয়াৰ, সহযোগী অধ্যাপক, দর্শন বিভাগ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী ঃ ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য, সহকাৰী অধ্যাপক, দর্শন বিভাগ, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
ড° তেজসা কলিতা, সহকাৰী অধ্যাপক, দর্শন বিভাগ, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্ৰস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৱিহণা যোগাইছে*	*ভাষান্তৰকাৰী*
১১	ড° প্ৰণতি দেৱী, বি. বৰুৱা মহাবিদ্যালয়	কীর্তি নাথ কলিতা, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়
১২, ১৪ আৰু ১৫	ড° পৰাণ বৰঠাকুৰ, হাফলং মহাবিদ্যালয়	ড° মানসী বৰা, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱবিদ্যালয়
১৩	ড° মানসী বৰা, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱবিদ্যালয়	ড° মানসী বৰা, মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱবিদ্যালয়

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা ঃ অধ্যাপিকা বেগম বিলকিচ্ বানু, ড° মাইনা শর্মা, ড° প্ৰণতি দেৱী
ভাষা সম্পাদনা ঃ ড° ৰেখাৰাণী দেৱী, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
ড° তেজসা কলিতা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ ডিচেম্বৰ, ২০১৭

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State University is made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-ShareAlike4.0 License (International): http.//creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0.

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্ৰকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী-৭৮১ ০১৭; Web : www.kkhsou.in
উপ-মুখ্য কার্যালয় ঃ হাউচ্‌ফেড কমপ্লেক্স, দিচপুৰ, গুৱাহাটী-৭৮১ ০০৬

এই শিক্ষণ সামগ্ৰী প্ৰস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা
দূৰ শিক্ষা ব্যুৰো, বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

খণ্ড পৰিচয়

এই পাঠ্যবিষয়ৰ দ্বিতীয় খণ্ডটিত পাঁচটা অধ্যায় আছে। **একাদশ অধ্যায়**টো হ'ল **'আগমনৰ প্ৰকৃতি আৰু প্ৰকাৰ'**। এই অধ্যায়ত আলোচনা কৰা বিষয়সমূহ হ'ল— আগমন অনুমানৰ প্ৰকৃতি আৰু বৈশিষ্ট্য, আগমনৰ স্তৰ, আগমনৰ সমস্যা, আগমনৰ প্ৰকাৰ, আগমনাত্মক দোষসমূহ ।

দ্বাদশ অধ্যায়টো হ'ল **'কাৰণত্ব ঃ কাৰণ আৰু চর্ত, নিয়ত বা অনিবার্য্য আৰু উপযুক্ত চর্ত, স্থায়ী সন্মিলন'**। এই অধ্যায়ত সন্নিবিষ্ট বিষয়সমূহ হ'ল— কাৰণত্বৰ সংজ্ঞা আৰু অর্থ, এৰিষ্টটলৰ কাৰণত্ব সম্পর্কে মতামত, ফ্ৰান্সিচ বেকনৰ কাৰণ কার্য্য সম্পর্কে মতামত, কাৰণত্ব সম্পর্কে ডেভিদ হিউমৰ মতামত, কাৰণত্ব সম্পর্কে ডেভিদ হিউমৰ মতামত, জন ষ্টুৱার্ট মিলৰ কাৰণত্ব সম্পর্কে ব্যাখ্যা, কাৰণ আৰু চর্ত, নিয়ত বা অনিবার্য্য আৰু উপযুক্ত চর্ত, নিয়ত বা অনিবার্য্য আৰু উপযুক্ত চর্ত, নিয়ত বা অনিবার্য্য আৰু উপযুক্ত চর্ত।

ত্রয়োদশ অধ্যায়টো হ'ল **'প্ৰকল্প ঃ প্ৰকাৰ আৰু ব্যৱহাৰ'**। এই অধ্যায়টিত আলোচনা কৰিবলগা বিষয়সমূহ হ'ল— প্ৰকল্প কি ?, প্ৰকল্পৰ উদ্দেশ্য আৰু কার্য্য, প্ৰকল্পৰ বৈশিষ্ট্য, প্ৰকল্পৰ স্তৰ, প্ৰকল্পৰ প্ৰকাৰ, প্ৰকল্প কেতিয়া গঠন কৰা হয় ? প্ৰকল্প গঠন কৰাৰ চর্তসমূহ, বৈধ প্ৰকল্পৰ চর্তসমূহ।

চর্তুদশ অধ্যায়টো হ'ল **'সাদৃশ্যানুমান'**। এই অধ্যায়টিত আলোচনা কৰিবলগা বিষয়সমূহ হ'ল— বিভিন্ন প্ৰসঙ্গত সাদৃশ্যানুমানৰ ব্যৱহাৰ, তর্কবিজ্ঞানত সাদৃশ্যানুমানৰ ব্যৱহাৰ, সাদৃশ্যানুমানমূলক যুক্তিৰ প্ৰকৃতি আৰু গাঁথনি, সাদৃশ্যানুমানমূলক যুক্তিসমূহৰ মূল্য নিৰূপণ, সাদৃশ্যানুমানমূলক যুক্তিসমূহৰ ব্যৱহাৰ, সাদৃশ্যানুমানক অস্বীকাৰ, উপমান ঃ সাদৃশ্যতাৰ ভিত্তিত লাভ কৰা এক জ্ঞানৰ উৎস।

পঞ্চদশ অধ্যায়টো হ'ল **'আগমনৰ প্ৰমাণীকৰণ সমস্যা'**। এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয়সমূহ হ'ল— আগমনৰ সমস্যা, আগমনাত্মক যুক্তিৰ এটা প্ৰমাণীকৰণ আগবঢ়াব পাৰি নেকি ? আগমনাত্মক যুক্তিৰ আদর্শটোক নিগমনাত্মকভাৱে প্ৰমাণ কৰিব পাৰি নেকি ? আগমনৰ সমস্যাটোৰ উত্তৰ, আগমনৰ আগমনাত্মক প্ৰমাণীকৰণঃ হিউমৰ আপত্তিৰ উত্তৰ, আগমনৰ সমস্যাটোৰ উপযোগীতামূলক প্ৰমাণীকৰণ, প্ৰকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কার্য্যকাৰণ সম্পর্কৰ নীতিৰে প্ৰমাণীকৰণ, আগমনৰ সমস্যাটো বিনাশ বা সমাধান, মিথ্যাত্বৰ নীতি।

এই পাঠ্যবিষয়টি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ লগে লগে সোঁ তথা বাঁওফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰে মূল পাঠত উল্লেখ থকা দৰকাৰী ধাৰণাসমূহ সৰল অর্থত বুজি পোৱাত সহায় কৰিব। **'জানি থোৱা ভাল'** বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। আকৌ, প্ৰতিটো শাখাৰ অধ্যয়নৰ অন্তত **'অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ'** যোগে আগবঢ়োৱা প্ৰশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্ৰগতি সম্পর্কে স্বপৰীক্ষণৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্ৰশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া **'অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান'**ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে **'অধিক জানিবলৈ'** শিতানত উল্লেখ থকা গ্ৰন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত কেইটিমান **'আৰ্হি প্ৰশ্ন'** তুলি দিয়া হৈছে।

বিষয়সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১১ ঃ আগমন প্রকৃতি আৰু প্রকাৰ ১২৯ - ১৫০

আগমন অনুমানৰ প্রকৃতি আৰু বৈশিষ্ট্য; আগমনৰ স্তৰ; আগমনৰ সমস্যা; আগমনৰ প্রকাৰ; আগমনাত্মক দোষসমূহ

অধ্যায় ১২ ঃ কাৰণত্ব ঃ কাৰণ আৰু চর্ত, নিয়ম বা অনিবার্য্য আৰু উপযুক্ত চর্ত, স্থায়ী সন্মিলন ১৫১ - ১৬৭

কাৰণত্বৰ সংজ্ঞা আৰু অর্থ ঃ এৰিষ্টটলৰ কাৰণত্ব সম্পর্কে মতামত, ফ্রান্সিচ বেকনৰ কাৰণ কার্য্য সম্পর্কে মতামত, কাৰণত্ব সম্পর্কে ডেভিদ হিউমৰ মতামত, জন ষ্টুৱার্ট মিলৰ কাৰণত্ব সম্পর্কে ব্যাখ্যা; কাৰণ আৰু চর্ত; নিয়ত বা অনিবার্য্য আৰু উপযুক্ত চর্ত; কাৰণ আৰু স্থায়ী সন্মিলন

অধ্যায় ১৩ ঃ প্রকল্প ঃ প্রকাৰ আৰু ব্যৱহাৰ ১৬৮ - ১৮৯

প্রকল্পৰ উদ্দেশ্য আৰু কার্য্য; প্রকল্পৰ বৈশিষ্ট্য; প্রকল্পৰ স্তৰ; প্রকল্পৰ প্রকাৰ; প্রকল্প কেতিয়া গঠন কৰা হয় ?; প্রকল্প গঠন কৰাৰ চর্তসমূহ; বৈধ প্রকল্পৰ চর্তসমূহ; প্রকল্পৰ উৎপত্তি; প্রকল্পৰ প্রমাণীকৰণ আৰু সত্যাসত্য নির্ণয়; প্রকল্প আৰু আগমন; প্রকল্প, তত্ত্ব, নিয়ম আৰু যথার্থতা; প্রকল্পৰ ব্যৱহাৰ

অধ্যায় ১৪ ঃ সাদৃশ্যানুমান ১৯০ - ২০৩

বিভিন্ন প্রসঙ্গত সাদৃশ্যানুমানৰ ব্যৱহাৰ; তর্কবিজ্ঞানত সাদৃশ্যানুমানৰ ব্যৱহাৰ ঃ সাদৃশ্যানুমানমূলক যুক্তিৰ প্রকৃতি আৰু গাঁথনি, সাদৃশ্যানুমানমূলক যুক্তিসমূহৰ মূল্য নিৰূপণ, সাদৃশ্যানুমানমূলক যুক্তিসমূহৰ ব্যৱহাৰ; সাদৃশ্যানুমানক অস্বীকাৰ; উপমান ঃ সাদৃশ্যতাৰ ভিত্তিত লাভ কৰা এক জ্ঞানৰ উৎস

অধ্যায় ১৫ ঃ আগমনৰ প্রমাণীকৰণ সমস্যা ২০৪ - ২১৬

আগমনৰ সমস্যা ঃ আগমনাত্মক যুক্তিৰ এটা প্রমাণীকৰণ আগবঢ়াব পাৰি নেকি ?, আগমনাত্মক যুক্তিৰ আদর্শটোক নিগমনাত্মকভাৱে প্রমাণ কৰিব পাৰি নেকি ?; আগমনৰ সমস্যাটোৰ উত্তৰ ঃ আগমনৰ আগমনাত্মক প্রমাণীকৰণ ঃ হিউমৰ আপত্তিৰ উত্তৰ, আগমনৰ সমস্যাটোৰ উপযোগীতামূলক প্রমাণীকৰণ, প্রকৃতিৰ একৰূপতা বিধি আৰু কার্য্যকাৰণ সম্পর্কৰ নীতিৰে প্রমাণীকৰণ, আগমনৰ সমস্যাটো বিনাশ বা সমাধান, মিথ্যাত্বৰ নীতি